

УДК 373.5:331.548

Управління
ШКОЛОЮ

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

**Любов
ГЛОБА**

директор Борозенського
ЗЗСО І-ІІІ ступенів
Великоолександрівського
району
Херсонської області

**Олена
ЯКУБА**

Заступник директора
з навчально-виховної
роботи Борозенського
ЗЗСО І – ІІІ ступенів
Великоолександрівського
району
Херсонської області

У статті висвітлено особливості організації профорієнтаційної роботи в Борозенському закладі загальної середньої освіти І – ІІІ ступенів. На основі проведених спостережень та аналізу визначено основні завдання для педагогів у організації профорієнтаційної роботи на всіх етапах реалізації запропонованої програми. Акцентовано увагу на необхідності забезпечення умов профільної освіти в контексті Концепції нової української школи.

Ключові слова: професійна орієнтація, класний керівник, підготовка вчителя, професіографічна екскурсія, професіографічне дослідження.

Актуальність проблеми. Сутність профорієнтації як суспільної проблеми полягає в необхідності подолання суперечності між об'єктивно існуючими потребами суспільства в збалансованій структурі кадрів і неадекватними цьому суб'єктивними професійними спрямуваннями молоді. Тож можна зробити висновок про те, що є потреба в організації спеціальної підготовки старшокласників до вибору педагогічного фаху як складової єдиної системи безперервного навчання та професійної орієнтації.

Аналіз джерел та публікацій. Фундаментальні психолого-педагогічні дослідження проблеми підготовки учнівської молоді до вибору майбутньої професії відображено, зокрема, у працях К. Альбуханової-Славської, С. Батишева, І. Беха, Л. Буєвої, Ф. Іващенко, М. Захарова, Д. Кікнадзе, Є. Клімова, Я. Коломин-

ського, Б. Ломова, В. Моляко, В. Мясішева, В. Полякова, Д. Узнадзе, В. Чебишевої, С. Чистякової та ін. Науковці намагалися визначити методологічні підходи, мету, завдання, зміст підготовки учнівської молоді до вибору майбутньої професії [2].

Метою статті є визначення обсягу знань і умінь, необхідних педагогам, практичному психологу, класним керівникам для організації профорієнтаційної роботи в закладах загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу. Перехід на допрофільне та профільне навчання актуалізував необхідність проведення спеціальної роботи, з надання учням і батькам допомоги у визначенні подальшого освітнього маршруту з урахуванням індивідуальних здібностей і можливостей школярів.

Незважаючи на те, що в школах ведеться різноманітна робота з профорієнтації учнів, вона залишається малоефективною, і однією з можливих причин може бути відсутність

єдиної програми профорієнтації, яка б включала різні за змістом форми і методи профорієнтації. Тому й постала нагальна потреба в розробленні програми «Професійне самовизначення» для учнів 9–11 класів. Запропонована програма з профорієнтації для старшокласників передбачає підготовку учнівської молоді до вільного, самостійного та усвідомленого вибору професії.

Виходячи з соціально-економічних змін у країні та стратегічної мети системи профорієнтації в Борозенському закладі загальної середньої освіти I–III ступенів поставлено такі **основні завдання**:

- розширення кругозору та збільшення обсягу інформації про професії, їх зміст і вимоги до особистості, а також потреби ринку праці у фахівцях з тих чи інших професій;
- подолання суперечності між професійними намірами учнів і потребами ринку праці в кадрах;
- подолання неузгодженості між розвитком індивідуально-психологічних особливостей учнів, їх можливостей і професією, що обирається;
- подання допомоги учням у розвитку особистісних якостей, необхідних для оволодіння професією;
- практична підготовка учнів до вибору професії на основі загальної освіти і трудового навчання, розвитку творчих якостей особистості кожного школяра;
- диференційована допомога учням у професійному самовизначенні в залежності від інтересів, нахилів, здібностей, стану здоров'я й індивідуальних особливостей кожного.

Розв'язання цих складних і багатограних завдань потребує від навчального закладу врахування двох основних чинників – професійних інтересів учнів і потреб ринку праці.

Професійна орієнтація в закладі загальної середньої освіти починається з професійної інформації, під якою розуміється психолого-педагогічна система спеціальної організації і проведення освітньої роботи, спрямованої за своїм змістом, формами й методами на засвоєння учнями знань про соціально-економічні, психоло-

гічні й психофізіологічні умови правильного, усвідомленого вибору професії, формування умінь активного застосування здобутих знань у самостійній діяльності із свого професійного самовизначення [1].

Формування свідомого і стійкого ставлення учнів до професії не може бути здійснено без правильної побудови інформаційного матеріалу, який має бути доступним, об'єктивним, повним і всебічним. Для надання інформації слід використовувати різноманітні методи і засоби, щоб забезпечити її сприймання (наочне сприймання, розумовий аналіз, сприймання через участь у процесі праці тощо) [4].

Серед різних форм проведення профінформаційної роботи, що активізують підготовку школярів до вибору професії і становлять організаційно-методичну основу їх проведення в закладі освіти, є профорієнтаційні уроки. Завдання таких уроків походять із загальних завдань всієї системи професійної орієнтації в школі [3].

Побудова профорієнтаційного уроку може бути різною, а композиція уроку залежить від його мети й завдань, змісту або творчих можливостей учителя й учнівської аудиторії. Проте обов'язковою для кожного уроку є співпраця учителя й учнівської аудиторії. Від рівня їхньої підготовки та особливостей взаємодії залежать успіх уроку та його результативність. Серед форм проведення профорієнтаційної роботи, що активізують школярів до професійного самовизначення, значне місце відводиться професіографічним зустрічам, екскурсіям і дослідженням.

Відмінність цих форм роботи від традиційних полягає в тому, що їх змістом є професіографічний аналіз професій. Вони мають за мету не агітацію за ту чи іншу професію, а глибокий аналіз фаху з виділенням тих характеристик, які проєктуються на індивідуально-психологічні особливості школяра. При цьому учні оволодівають методом самостійного аналізу професії і набувають навичок у складанні їх професіографічних характе-

ристик, що дає їм можливість «приміряти» фах до себе й тим самим активізувати себе до професійного вибору. Оскільки метою цих форм роботи є професіографічний аналіз, то за основу розробки плану й методики їхнього проведення береться професіограма [3].

Професіографічна зустріч є однією з форм вивчення учнями професій і ознайомлення з конкретними представниками певного фаху, у процесі якої вони спільно з представником професії проводять психологічний аналіз змісту професійної діяльності, ознайомлюються з вимогами фаху до психологічної сфери особистості. З участю учнів фахівець розкриває соціально-економічні й технологічні аспекти професійної діяльності, а також психологічну структуру своєї професії й аналізує себе як спеціаліста.

Професіографічна екскурсія, завдання якої полягає в тому, щоб, з одного боку, ознайомити учнів з професіографічною характеристикою конкретного фаху, а з іншого, – навчити їх самостійно проводити аналіз з метою професійної орієнтації. Іншими словами, професіографічна екскурсія – це форма пізнавальної діяльності учнів, спрямована на отримання й аналіз професіографічної інформації безпосередньо в конкретних умовах професійної діяльності людей.

Професіографічне дослідження ґрунтується на організації самостійного вивчення професійної діяльності учнями і передбачає самостійне добування інформації про конкретну професію групами школярів для складання її професіографічної характеристики. Професія вивчається за розділами професіограми, за якими учні поділяються на групи. Кожна пошукова група на уроці з підбиття підсумків подає зібраний матеріал (текстовий й ілюстрований), сукупність якого репрезентує професіографічну характеристику професії – професіограму.

Професіографічне дослідження забезпечує високий рівень пізнавальної активності учнів і задоволення їхньої допитливості, дає можливість школярам повніше й глибше ознайомитися з професіями.

Окрім розглянутих форм профінформаційної роботи в закладі загальної середньої освіти доцільно використовувати й інші: диспути, тематичні вечори, підготовка рефератів, альбомів, фотомонтажів про професії, конкурси тощо.

Одним із важливих напрямів профорієнтаційної роботи в школі є професійна консультація як система психолого-педагогічного вивчення особистості учня для виявлення його професійно значущих якостей і властивостей, надання йому на цій основі кваліфікованої поради щодо найбільш оптимального вибору професії.

З метою системного підходу до організації профільного навчання в закладі розроблено та затверджено план заходів з організації допрофільного та профільного навчання в старшій школі.

Адміністрацією Борозенського ЗЗСО І–ІІІ ступенів проаналізовано науково-методичне, програмне, кадрове забезпечення профільності, з'ясовано реальні можливості навчального закладу. Постійно проводиться інформаційна робота серед учнів, батьків щодо вибору профілю навчання, роз'яснення його суті, форм, діагностика профільних інтересів учнів, їхніх бажань та бажань батьків: анкетування, тестування, опитування учнів і батьків. **Вивчивши всі аспекти, колектив закладу дійшов висновку щодо створення Борозенського освітнього округу з нахилом професійного самовизначення учнів. Адже для цього є всі умови, а саме:**

1. План роботи опорної школи з питань профорієнтації.
2. Робочий навчальний план закладу.
3. Річний та перспективний плани роботи.
4. Нормативне забезпечення процесу в навчальному закладі.
5. Методика виявлення змісту професійної орієнтації старшокласників. Ознайомлення з теоретичними аспектами професійної орієнтації старшокласників.
6. Ознайомлення зі змістом, формами й методами профорієнтаційної роботи.
7. Консультативна допомога шкільного психолога щодо роботи над складовими компонентами профорієнтації:
 - професійне просвітництво;
 - вивчення здобувачів освіти з метою профорієнтації;

- професійна консультація;
- професійний відбір;
- соціально-професійна адаптація молоді.

8. Організація психолого – педагогічної підтримки роботи із професійної орієнтації.

9. Проведення різноманітних за формою заходів із професійної орієнтації: «круглий стіл», індивідуальні та групові бесіди, семінари, опис професій, диспути, складання і розв'язання профорієнтаційних кросвордів, рольові ігри, творчі етюди, методи конкретних ситуацій, ярмарки вакансій тощо.

10. Презентація методів професійної орієнтації (інформаційно-довідкові, просвітницькі, професійної психодіагностики, морально-емоційної підтримки).

До профільних класів старшої ланки учнів зараховують на основі відповідного тестування, анкетування батьків та школярів, що забезпечує свідомий вибір профілю навчання. Участь у тренінгах з професійної орієнтації, відвідування районного Центру зайнятості населення, багатий вибір буклетів, допоміжної літератури – усе це сприяє у виборі учнями своєї майбутньої справи. Старшокласники відвідують вищі навчальні заклади в Дні відкритих дверей (педагогічний і медичний коледжі м. Берислава, Міжнародний університет бізнесу і права, Економіко-правовий коледж м. Херсона та ін.), ознайомлюються з умовами навчання, спілкуються з викладачами.

Упродовж навчання в 10–11 класах *наші учні оволодівають професіями водія, оператора комп'ютерного набору, відвідуючи заняття у Великоолександрівському ліжшкільному навчально-виробничому комбінаті*. Проведені за останні п'ять років дослідження *засвідчили, що 80% випускників освіти здобули освіту й освоїли професії, що відповідають їхнім психологічним та фізіологічним особливостям*.

ВИСНОВКИ. Система профорієнтаційної роботи з учнями є однією зі складових освітньої діяльності навчального закладу та підсистемою управління навчально-виховним середовищем, тому необхідно враховувати реалії сьогодення дня й розуміти, що не всі школярі можуть

здобути освіту й опанувати омріяну професію. Та попри все результати роботи надихають наш колектив на досягнення поставленої мети.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ

ДЖЕРЕЛ

1. Вітковська, О.І. Професійне самовизначення особистості і практичні аспекти професійної консультації / О. І. Вітковська. Київ: Науковий світ, 2001. – 91 с.

2. Козловский, О.В. Как правильно выбирать профессию: методики, тесты, рекомендации / О. В. Козловский. – Донецк: ООО ПФК «БАО», 2006. – 800 с.

3. Климов, Е.А. Психология профессионального самоопределения / Е. А. Климов. – Ростов на Дону: Феникс, 1996. – 51 с.

4. Сметанін, Д.А. Система профорієнтаційної роботи в школі / Д. А. Сметанін. – Київ: Школа, 2009. – 158 с.

Любовь Глоба, Елена Якуба

Организация профориентационной работы в учебных заведениях

В статье освещены особенности организации профориентационной работы в Борозенском заведении общего среднего образования I–III степеней. На основе проведенных наблюдений и анализа определены основные задачи для педагогов в организации профориентационной работы на всех этапах реализации предложенной программы. Акцентировано внимание на необходимости обеспечения условий профильного образования в контексте Концепции новой украинской школы.

Ключевые слова: профессиональная ориентация, классный руководитель, подготовка учителя, профессиографическая экскурсия, профессиографические исследования.

Lubov Globa, Olena Jakuba

Organization of vocational guidance work in educational institutions

The article highlights the peculiarities of organization of vocational guidance work in the Barozhensk institution of general secondary education of I–III degrees. On the basis of their own observations and analysis formed the main tasks for teachers in the organization of this work at all stages of the program. The emphasis is placed on the need to provide conditions for specialized education in the context of the Concept of the new Ukrainian school.

Keywords: professional orientation, class teacher, teacher training, professional excursion, professional study.